

ABY MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ PRÁVO BYLO RESPEKTOVÁNO

Ve většině západních demokratických států a jejich ozbrojených silách má výchova k respektování mezinárodního humanitárního práva dlouholetou tradici. Také Armáda České republiky směřuje k renesanci mezinárodního humanitárního práva a poctivě usiluje o to, aby se zásady chování podle těchto norem staly součástí výchovného procesu.

I když náš kontinent vykročil na cestu vzájemné spolupráce a porozumění, nebezpečí ozbrojených konfliktů není ve světě definitivně zažehnáno. K hledání pravdy ve střetech zájmů jednotlivých skupin lidí, národů i států je často používáno vojenské síly. Potvrzuje to tragický vývoj událostí na území bývalé Jugoslávie, konflikty v Kambodži, Somálsku, na Blízkém východě a v dalších zemích. Velké množství těchto otřesných příkladů z minulosti, ale i ze současnosti, nevyhnutelně ukazuje na nutnost, aby prostředky a způsoby vedení ozbrojených konfliktů byly udržovány v určitých mezích a chování vojáků ve vypjatých bojových situacích bylo v souladu se zásadami humanitárního práva. Už v době míru je třeba, aby se příslušníci ozbrojených sil pravidelně seznamovali v každodenním výcviku s pravidly chování v boji, zacházení se zajatci a civilními osobami. Všem, kteří se chtějí vyznat ve spleti norem mezinárodního humanitárního práva, je určena řada zajímavých učebních pomůcek nedávno vydaných správou sociálního řízení MO ČR.

1. Příručka mezinárodního humanitárního práva pro ozbrojené síly

Její autorem je F. de Mulinen, zkušený právník a dlouholetý pracovník Mezinárodního výboru Červeného kříže. Autor se zabývá nejen obecnými aspekty mezinárodního humanitárního a válečného práva, ale i jejich vysvětlováním na praktických příkladech. Kniha má deset částí a dvě přílohy.

2. Ženevské úmluvy na ochranu obětí ozbrojených konfliktů

Publikace obsahuje doslovné znění čtyř Ženevských úmluv o ochraně obětí války z 12. srpna 1949, včetně příloh, a Dodatkové protokoly (I a II) k nim z 8. 6. 1977, ratifikované naším státem 15. 1. 1991. Tím se pro nás staly právně závaznými a Česká republika a její ozbrojené síly převzaly odpovědnost za jejich poctivé plnění.

3. Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva - I. a II. díl

Prostřednictvím těchto publikací se mohou čtenáři seznámit s Haagskými úmluvami z r. 1907, které vnesly do válečného práva nové prvky při úsilí o humanizaci ozbrojených konfliktů.

První díl obsahuje komentáře k jednotlivým úmluvám z r. 1907 a dalším smluvně právním dokumentům uzavřeným mezi první a druhou světovou válkou i v poválečném období. Uvedené úmluvy úzce souvisejí s požadavky lidskosti.

Druhý díl přináší autentické znění těchto dokumentů doplněné redakčními vysvětlivkami a poznámkami.

K snadnější orientaci čtenářů jsou uspořádány do šesti kapitol.

Základní pravidla vedení pozemní války, včetně Řádu války pozemní, povinnosti neutrálních mocností a osob, úmluvy upravující válku námořní jsou obsaženy v první kapitole.

Při spolupráci mezi státy docházelo v minulosti často k různým sporům. Jednotlivé státy je řešily buď mírovými prostředky, nebo vojenskou silou. Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů (druhá kapitola) obsahují poprvé v historii ucelený komplex prostředků mechanismů k urovnávání sporů, jejichž cílem je předejít ozbrojeným konfliktům. Do té doby byla válka považována mezinárodním právem za dovolený prostředek k řešení sporů. Soudobé mezinárodní právo ukládá státům mezinárodního společenství povinnost urovnávat vzájemné spory pouze mírovými prostředky.

Třetí a čtvrtá kapitola jsou věnovány lidské osobnosti a potrestání válečných zločinců a zločinů proti lidskosti.

V páté kapitole najdou čtenáři Úmluvu na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, Prováděcí řád úmluvy a Protokol. Některá ustanovení tohoto významného dokumentu ukládají příslušníkům ozbrojených sil povinnost šetřit za ozbrojeného konfliktu důležité historické a kulturní památky, které jsou společným dědictvím lidské civilizace. Např. článek 7 této úmluvy přímo ukládá smluvním stranám, aby již v době míru pojaly do vojenských řádů ustanovení, která by zabezpečovala, že příslušníci ozbrojených sil budou zachovávat úctu ke kulturním statkům všech národů. Úmluva z roku 1954 je prvním uceleným dokumentem, který konstituoval systém mezinárodní kontroly plnění závazků jednotlivých smluvních stran.

Šestá kapitola obsahuje základní úmluvy o zákazu

chemických, biologických, některých konvenčních zbraní a úmluvu o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného nepřátelského použití prostředků měnících životní prostředí. Použití těchto zbraní je v příkrém rozporu se zásadami humanity.

Uvedené úmluvy postihují dlouholeté světové úsilí veřejnosti o zákaz použití chemických látek nebezpečných člověku ve válce. Výsledkem tohoto úsilí bylo uzavření Úmluvy o zákazu chemických zbraní a jejich likvidaci. Představitelé více než 120 států tuto úmluvu podepsali v lednu 1993 v Paříži. Vyřazuje z arzenálů armád těchto států celou tuto kategorii zbraní. Česká i Slovenská republika patří k základním signatářům této úmluvy.

Prostřednictvím přílohy se čtenáři mohou seznámit s informacemi o vzniku Mezinárodního výboru Červeného kříže, jeho dalším vývojem a s posláním mezinárodního humanitárního práva. O cestách, kterými se humanitární zásady dostávají mezi příslušníky Bundeswehru vypovídá jeho příslušník, důstojník P. H. Heckner z velitelství Luftwaffe-jih. Jeho zkušenosti mohou být vhodnou inspirací také při šíření vědomostí humanitárního práva v naší armádě.

Užitečnou pomůckou bude také barevné vyobrazení mezinárodně platných rozeznávacích znaků s jejich stručnou charakteristikou včetně států, kde působí národní organizace Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

Jaký je obsah Charty Spojených národů, Statutu Mezinárodního soudního dvora, Martensovy klauzule a dalších pojmů, které souvisejí s mezinárodním humanitárním právem, najdou zájemci ve slovníčku pojmů. V doslovu je nastíněn plán aplikace norem mezinárodního humanitárního práva v naší armádě.

Mají-li být opatření, která souvisejí s aplikací norem humanitárních pravidel, realizována, musí vejít ve známost. Proto je v současnosti v Armádě České republiky kladen takový důraz na šíření vědomostí týkajících se humanitárního práva.

Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva mohou účinně přispět k šíření myšlenek humanity ve výchově vojáků i jejich velitelů v útvech a jednotkách naší armády.

Věra Kosinová

Do redakce došlo: 5. 2. 1993